

APJOK VIVIEN PHD

apjok.vivien@szte.hu

egyetemi adjunktus – Szegedi Tudományegyetem Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar
Néprajzi és Kulturális Antropológiai Tanszék,

KASZA DÁNIEL

v.kasza.daniel@gmail.com

hallgató (SZTE BTK), gyűjteménykezelő (Katona József Múzeum Történeti-Néprajzi Osztály,
Kecskemét)

KLIMA DÖNÍZ

doncsi27@gmail.com

hallgató, demonstrátor (SZTE BTK)

Táncvigalmak a jótékony szolgálatában Makón a két világháború közötti időszakban

Dance Events in Service of Charity in Makó During the Interwar
Period

ABSTRACT

Following World War I, social gatherings and artistic programs were organized throughout the country, with proceeds dedicated to charitable purposes. One type of such event was a dance gathering or ball, which could be held in both the capital and provincial towns within centrally regulated frameworks, aimed at serving the public good. In Makó—a town that, after the Treaty

of Trianon, found itself on the country's periphery and was undergoing a shift in its regional role while maintaining a vibrant cultural life—numerous dance events were organized in line with national practice, with all proceeds donated to charity.

In our study, based on documents from 100 years ago, we outline the issues surrounding the authorization of dance gatherings in Makó. Between 1923 and 1930, a total of 49 applications were submitted to the mayor of Makó for permission to organize dance events, with each approval subject to specific conditions.

KEYWORDS

charity, dance, ball, authorization, Makó

DOI 10.14232/belv.2024.3.7

<https://doi.org/10.14232/belv.2024.3.7>

Cikkre való hivatkozás / How to cite this article:

Apjok Vivien – Kasza Dániel – Klima Döniz (2024): Táncvigalmak a jótékonyág szolgálatában Makón a két világháború közötti időszakban. *Belvedere Meridionale* vol. 36. no. 3. pp 132–147.

ISSN 1419-0222 (print)

ISSN 2064-5929 (online, pdf)

(Creative Commons) Nevezd meg! – Így add tovább! 4.0 (CC BY-SA 4.0)

(Creative Commons) Attribution-ShareAlike 4.0 International (CC BY-SA 4.0)

www.belvedere-meridionale.hu

BEVEZETÉS

Az első világháborút követően országszerte folyamatosan szerveztek a bevételt jótékony célra fordító társadalmi összejöveleteket, művészeti programokat. Ezek egyik típusa a táncvigalom vagy bál volt, amelyet a fővárosban és vidéki településeken egyaránt központilag megszabott keretek között, a köz javát szolgáló szándékkal rendezhettek meg. Makón, ebben a trianoni békediktátumot követően az ország peremére került, régióközponti szerepét tekintve átalakuló, kulturálisan azonban pezsgő városban az országos gyakorlatnak megfelelően számos táncmulatságot szerveztek, melyek bevételét jótékony célra ajánlották fel.

Tanulmányunkban¹ 100 évvel ezelőtt keletkezett dokumentumok alapján vázoljuk fel a táncvigalmak engedélyezési kérdéseit Makón.² 1923-1930 között összesen 49 kérelmet nyújtottak be táncmulatságok szervezésére Makó polgármesteréhez, amelyek engedélyezése meghatározott feltételekhez kötődött.

¹ A tanulmány alapjául szolgáló levéltári kutatás és a szövegalkotás a Szegedi Tudományegyetem Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar Néprajzi és Kulturális Antropológiai Tanszéken folyó tánckutató szakirány képzésének keretében, a Tánc történet 1. kurzushoz kapcsolódóan készült.

² Köszönettel tartozunk a Magyar Nemzeti Levéltár Csongrád-Csanád Vármegyei Levéltár Makói Fióklevéltárának a kutatásban nyújtott szakmai segítségükért.

TÁNC ÉS TÁRSADALOM

A táncvigalmak, bálók kérdését több tudományterület is vizsgálat alá vonja: a szabadidő és a szórakozás (történeti) értelmezése mellett a tánc társadalmi szerepével kiemelten foglalkoznak a táncfolklorisztika, táncantropológia területei. A *hogyan* és *mit* táncolunk kérdései mellett ma már egyre inkább hangsúlyos szerepet kapnak a *kik* és *miért* kérdések, akár recens, akár történeti vizsgálatról legyen szó (Szőnyi 2019, Varga 2023). A forrásokban szereplő táncvigalom vagy táncmulatság kifejezés az olasz eredetű (ballo, balare – táncolni), hazánkba német-francia közvetítéssel került idegen terminusnak (Németh-Pesovár 1977) a nyelvújítás által teremtett, magyarított változata. A táncvigalmak (és más társadalmi események) a reformkorban váltak a nemzeti összetartozás egyik látványos kifejezőjévé, ez a tulajdonság pedig a Horthy-korszakban ismét hangsúlyossá vált (Szoleczky 1996: 135).

A bálók sokféle céllal és közönség számára megszervezhetők,³ és az elittől a paraszti rétegig a zenés-táncos összejövetelekre jellemző volt a szervezett forma, a táncrend (struktúra) és a táncillem (normák) megléte (Németh-Pesovár 1977). Az általunk vizsgált forrásokból ezek az információk nem voltak kinyerhetők, ám a pontos dátumokból a rendszeresség, illetve az alkalomhoz, ünnephez kötöttség láthatóvá válik. A 18. századtól a bálók bérlet házakban tartották, később átkerültek a vendéglátóhelyekre: kocsmákba, vendéglőkbe, azok udvarain felállított sátrakba (Németh-Pesovár 1977). Ez a helyszíni változatosság a makói táncvigalmak esetében is jellemző.

VIRÁGKOR ÉS DIÁKNYOMOR

A források által érintett 1923-1930 közötti időszak a Horthy-korszak első felére esett, az ekkor jellemző politikai és ideológiai jelszavak visszaköszönnek a dokumentumokban is – akár az engedélyezés, akár az elutasítás indokai között. A vizsgált periódusban Makó éppen demográfiai virágkorát élő peremvidéki város volt, mely a korábbi vármegyeszékhelyi és gazdasági és kulturális központból határ menti várossá vált; a veszteségek ellenére azonban lakossága sosem látott méreteket öltött, kulturálisan pedig továbbra is meghatározó maradt (Marjanucz 2004, Tóth 2004).

A város táncéletének történetére vonatkozóan mélyebb elemzések nem állnak rendelkezésünkre: a Makó monográfiája harmadik, néprajzi kötetében a táncos örökséget 20 oldal terjedelmű fejezet foglalja össze az 1780-as évektől az 1940-es évekig, amelyben a táncvigalmak engedélyezéséről általában szó esik ugyan, de az általunk feldolgozott források nem jelennek meg közöttük (Felföldi 2008). A téma további kutatása tehát ezért is különösen indokolt.

A forrásokban gyakran előkerülő, 1922 és 1941 között működött Országos Magyar Diáknymorenyhítő Akció (OMDA) a budapesti keresztény egyetemista és főiskolás diákszervezetek által alapított kezdeményezés, mely az I. világháború után ellehetetlenülő életkörülmények, tanulmányi helyzet elviselhetővé tételét, illetve a „társadalmi lelkiismeret életben tartását” célozta meg. A szervezést 1922 kora tavaszán a Turul Szövetség Csaba Bajtársi Egyesülete kezdte meg, amelyhez csatlakozott a MEFHOSZ, a Hungária MTE, a Sport-, az OMDKSZ és a Protestáns Diákszövetség; segélyalapjuk részére ruhaadományokat gyűjtöttek, és nagy hangsúlyt kaptak

³ Pl. korosztályonként, foglalkozás szerint

a jótékonyági célú művészeti előadások, kiállítások, összejövetelek, amelyeken keresztül további forrásokra tettek szert. Törekedtek a kedvezmények érvényesítésére, ahol csak lehetett: pl. utazásokkor fürdőjegyek, szálláshelyek, étkezés. Az akció szerepét 1931-ben az Állástalan Diplomások Országos Bizottsága vette át, mely 1938-ig működött. (Magyar Katolikus Lexikon). A makói jótékony célú táncvigalmakat dokumentáló 1923-1930 közötti források tehát éppen az OMDA aktív éveivel kapcsolódnak, a táncmulatságok szervezése pedig illeszkedik az akció szellemiségéhez, vagyis a művészeti előadásokon és programokon keresztül történő adománygyűjtés gyakorlatához.

Az OMDA mellett a forrásokban megjelent a bevételek kedvezményezettjeként az Országos Testnevelési Alap (röviden: Testnevelési Alap), amely 1913-ban jött létre (csakúgy, mint az Országos Testnevelési Tanács – Manhercz 2021); az Országos Stefánia Szövetség az Anyák és Csecsemők védelmére (röviden: Stefánia Szövetség), amely 1915-ben a megteremtette a védőnői szakma működésének feltételeit Magyarországon (Kappanyos 2020: 133).

Az országos szervezetek mellett a makói táncvigalmak bevételeivel természetesen támogatták a helyi rászorulókat, intézményeket, így a makói hadiárvékat és az Erzsébet Hadi Árvaházat (1894-ben létesült árvaházként, 1915-ben kezdett hadi árvaházként működni – Tóth é.n), valamint a makói hadirokkantakat.

TÁNCVIGALMAK ENGEDÉLYEZÉSE A HORTHY-KORSZAKBAN MAKÓN

A vizsgált források javarészt Makó polgármestere⁴ és alispánja⁵ között váltott hivatalos levelek, melyekben megtárgyalják, hogy ki és mikor tarthat jótékony célú táncseményt, és a bálból befolyt összeget miképpen és melyik szervezet, vagy intézmény javára köteles a táncmulatság szervezője eljuttatni. E mellett a dokumentumok között az akkori alispán véghatározatai, a magyar királyi rendőrkapitányság makói kapitányságával folytatott levelezései, a városi főpénztári tisztséggel, valamint a polgármesteri hivatalban készített jegyzőkönyvek szerepelnek. Mindennek hátterét adja, hogy „[a] nyilvános táncmulatságok rendezéséhez táncengedélyt kellett igényelni [a] XIX. század óta. Táncengedélyek kiadása tekintetében a Horthy-korszakban a m. kir. belügyminiszter 1901. évi 64.573. számú körrendelete volt az irányadó.” (Vámos 2023: 114). A táncsemények engedélyezésének nem túl bonyolult procedúrája egyértelműen kirajzolódik a levelezésekből, annak ellenére is, hogy azok sok esetben hiányosan maradtak ránk.

Ezekből az iratokból tudjuk, hogy az alispáni direktíva a táncmulatság szervezőjétől részletes elszámolást várt a költségekre vonatkozóan. Ilyenkor tudta az est szervezője jelezni azt, hogy az ráfizetéssel fejeződött-e be. Az általunk vizsgált időszakból ilyen elszámolás igen kevés esetben maradt fenn.

A táncalkalmakat Makó belvárosi, reprezentatív intézményei mellett kisebb vendéglőkben, vagy akár tanyán rendezték: Korona Szálló, Úri Kaszinó, Békési útfél tanya 532, Varga János vendéglője (Királyhegyesi utca 8.), Dégi Ferenc vendéglője (Vásárhelyi utca 76.), Dobsa Antal vendéglője (Paradicsom utca 68.), özv. Gilicze Antalné vendéglője (Arany János utca 54.), Török János vendéglője (Vásárhelyi utca 2.), Nagy János vendéglője (Desseffi tér 29.) mind otthont adtak báloknak. Özv. Gilicze Antalné neve két alkalommal szerepel, egy alkalommal

⁴ A vizsgált időszakban: dr. Nikelszky Jenő

⁵ A vizsgált időszakban: Tarnay Ivor

saját vendéglőjében tartott multságához is engedélyért kellett folyamodnia. Török János vendéglőjében pedig feltételezhető, hogy Bíró Ferenc „sátras” táncseményt rendezett, hiszen a 21074/1925. al. számú levélben sátorbélésről esik szó.

A kutatott időszakból származó, táncmultság megrendezésére vonatkozó legelső adat egy 1923 decemberében kelt iratban található. Egy alispántól származó levélből⁶ tudjuk, hogy 1923-1924 időszakra kiterjedő, éves kimutatást kért a polgármestertől a jótékony célú táncmultságokra vonatkozóan. A levél egy része így hangzik:

„...[M]akó város testületén 1923 aug 1-től -1924. május 1 ig terjedő időre jótékony célú táncmultság tartására engedélyt nyertekről szóló kimutatást újból felterjesztem, azzal a jelentéssel, hogy a kimutatásban feltüntetett érintett elszámolásait valamenyien beterjesztették illetve leszámoltak.”⁷

A polgármester igen részletes leírást készített, ám egy oldal, így tíz tétel hiányzik az összesítésemből. Viszont a rendelkezésünkre álló források alapján az alábbi táblázatban rendszereztük az adatokat az engedélyezőt, a dátumot, valamint a jótékony célját is feltüntetve:

Sorszám	Engedélykérő neve	A tiszta jövedelemből levont százalék és a felajánlás célja	A jótékony célú multság megtartásának ideje	Engedély vég-határozatának száma	Jegyzet
1	Szabó Ferenc	10% Diáknyomor enyhítő javára, 30% a világháborúban elesett makói hősök emlékmű javára	1923.9.2.	13592 al/1923	Kifizette
2	Makói Rákosi első fogyasztási és értékesítő szövetkezet	10% D.e., 90% a világháborúban elesett makói hősök emlékmű javára	1923.9.9.	13609al/1923	Kifizette
3	Kelemen Sándor és társai	25% Diáknyomor enyhítő javára, 25% Stefánia Egyesület makói fiókja javára, 50% a makói Erzsébet hadiárvház javára	1923.10.28.	16954al/1923	Kifizette

⁶ MNL CSML ML ad723/1925 – 1925.1.24.

⁷ MNL CSML ML ad723/1925 – 1925.1.24.

4	Puskás Antal	50% Diáknyomor enyhítő akcióra, 25% Stefánia Egyesület makói fiókja javára, 25% makói Erzsébet hadiárвахáz javára	1923.10.4.	17075 al/1923	Kifizette
5	Pánczél Lajos és Kis Jakab Sándor	50% Diáknyomor enyhítő akció javára, 50% rokkant alap javára	1923.11.8.	17800 al/1923	Kifizette
6	Doma Sándor	30% Diáknyomor enyhítő akció javára, 70% makói rokkant alap javára	1923.12.2.	17964 al/1923	Kifizette
7	Debreczeni Mihály	25% Diáknyomor enyhítő akció javára, 25% Stefánia anya és csecsemő védőegyesület makói fiókja, 50% makói Erzsébet hadiárвахáz	1923.12.26	19603al/1923	Rendőrség igazolása szerint nem lett megtartva
8	Hadróa makói csoportja	5000 korona Diáknyomor enyhítő javára, a tiszta jövedelem megmaradt összege a makói rokkantak háza javára	1923.12.30.	19233al/1923	Kifizette
	Makói Kereskedők Egyesülete	10.000 korona Országos Diáknyomor enyhítő javára, 25% Országos Gyermekvédő Liga javára	1923.12.31.	9759 al/1923	Kifizette, viszont számadások után az alispánnal meg egyezve 20240 koronát fizettet az Országos Gyermekvédő Liga javára.
	Szeles Sándor	50% makói Erzsébet hadiárвахáz, 50% Ínségakció javára	1924.1.1.	19921 al/1923	Kifizette

	Kis Jakab Sándor	50% Diáknyomor enyhítő akció javá- ra, 50% a reformá- tus egyház orgona javára	1924.1.13.	19922 al/1923	Kifizette
	Kádár Sándor	30% Országos Diáknyomor eny- hítő javára, 10% makói rokkantak háza, 60% városi ínségakció	1924.1.27.	1436 al/1924	A táncmultság Ráfizetéssel ért véget, ezért az alispán úr a bruttó jövedelem (464.250 korona) 10%-át, azaz 46.425 koronát rendelt el a befize- tésre, amit Kádár Sándor ki is fizetett
	Rácz István	30% Országos Stefánia Szövetség- nek, 30% a makói Erzsébet hadiár- vaháznak, 40% a szegény gyerme- kek felruházására	1924.2.17.	2559 al/1924	Kifizette
	Kollmann Klára	10.000 korona makói Stefánia Szövetségnek, a fennmaradó össze- get a „tanulmányi kirándulás alapja” javára	1924.2.24.	3642 al/1924	ifj Szűcs Ferenc és ifj. Gera Sándor 227.974 koronát fizettek ki (oka ismeretlen)
18	Vertán Endre	5000 korona a Stefánia egyesület makói fiókjának, fennmaradó jövede- lem a makói önk. Tűzoltó egyesület javára	1924.3.2.	3745al/1924	Nem fizette ki
19	Szőke János	25% Diáknyomor enyhítő, 50% sze- gény gyermekek felruházása	1924.3.9.	4610al/1924	Fizetett, azután 9381al/1924 számú rendelettel még 494800 korona megfizetésére köteleztetett

	Pánczél Lajos	A befolyó tiszta jövedelmet a rokkantak javára fordítandó	1924.4.6.	5779 al/1924	Nincs adat arra vonatkozóan, hogy kifizette-e a rászabott költséget
20	Dukay Lajos	10.000 k makói Erzsébet hadiárвахáz javára, A megmaradt jövedelem Falu Szövetség javára	1924.4.27.	8926/1924	Kifizette

1. illusztráció: Jótékony célú táncmulatságok kimutatása 1923 és 1924-es időszakra vonatkozóan (készítette: Klima Döniz)

A táblázatban lévő számozott tételek szerepeltek a polgármester összesítésében,⁸ a hiánypótlást, azaz a többi sort az iratok alapos átnézése és elemzése segítségével illesztettük a táblázatba.

A dokumentumokból a táncmulatságok szervezésének rendje is felrajzolhatóvá vált:

1. lépés: a szervező írt egy kérelmet, amivel a polgármesterhez fordult
2. lépés: ha a város vezetője jóváhagyta a kérvényt, akkor azt az alispánnak felterjesztette
3. lépés: ezután az alispán véleményezést kért a polgármestertől a táncvigalom szervezőjéről.
4. lépés: a polgármester válaszként azt írta, hogy a kérelmező megbízható, és bármilyen kötelességnek eleget fog tenni.
5. lépés: ha az alispán rábólintott a jótékony célú táncmulatság megtartására, megszabta, hogy a befolyó tiszta jövedelem hány százalékát milyen célra kell befizetni.⁹
6. lépés: a táncmulatság szervezőjének a táncvigalomról szóló okmányolt elszámolást, valamint a kiszabott százalékok befizetését általában a polgármester hivatalában intézhette el
7. lépés: az elszámolást a polgármester felülvizsgálja és, ha mindent rendben talál, akkor felterjeszti az alispánnak
8. lépés: ilyenkor az alispán jobb esetben elfogadja, de megesik, hogy valamit nem talál rendben, ezért visszaküldi a polgármesternek, hogy intézkedjen, és a hibát mihamarabb orvosolja

A következőkben néhány olyan esetet ismertetünk, amelyek lebonyolítása bizonyos okok miatt eltért a fent leírtaktól.

Az első táblázatban a 7-es sorszámmal szereplő Debreceni Mihály és társai 1923. december 26-ra terveztek jótékony célú táncvigalmat rendezni Dobsa Antal vendéglőjében. Ezt a kérelmet az alispán először megtagadta,¹⁰ viszont a makói polgármester jóvoltából újra felterjesztette

⁸ Nincs külön száma, viszont a már említett levélen kívül van még két irat (MNL CSCSVL Makó: ad11605al./1924 – 1924.8.30. és MNL CSCSVL Makó: 13928/1924 – 1924.9.2.) ami igazolja a táncvigalmakról szóló összesítés elkészítését.

⁹ Ezt az 1. számú táblázat jól ábrázolja.

¹⁰ MNL CSML ML 19110.al. -1923.12.8.

azt.¹¹ Az alispán végül engedélyt adott a multság megrendezésére, viszont felhívta a figyelmet a következőre:

*„Engedélyesek, kötelesek külön rendőrhatalósági engedélyért folyamodni”.*¹²

Az 1923. december 26-ra tervezett táncmulatságot végül nem rendezték meg, ugyanis az akkori magyar királyi államrendőrség makói kapitányságához későn került be a kérelem. Ezt a makói polgármester által tett jelentésből tudjuk:

*„...miután a m.kir. államrendőrség makói kapitányságának átírata szerint kérelmeztük a táncvigalomra vonatkozó kérelmüket későn nyújtották be, miért is az említett rendőrkapitány a multság megtartására az engedélyt nem adta ki!”*¹³

A következő Dobsa Antal vendéglős esete, ami nem szerepel az 1. számú táblázatban, ugyanis az 1923. október 7-re tervezett jótékony célú táncvigalom az alispán véghatározata szerint meg lett tagadva. Dobsa Antal vendéglőjében számos táncmulatságot tartottak meg, de az általa kérelmezett vigalmat nem rendezhette meg, ugyanis számos fontos adatot nem közölt az alispánnal. Ezek a következő idézetben olvashatók:

„Indokok:

*A kérelmet elutasítom, mert folyamodó előterjesztett kérelmében nem sorolta fel azokat az adatokat, melyeket ilyenül a m. kir. Belügyminister ur 6189/1923 B.M. számú rendeletének 4. §-a előír, s ennek hiányában nem állapíthatom meg, hogy a tervezett jótékonycélú táncmulatság valóban közérdekű célt szolgál e, s hogy a közcélra felajánlott összeg teljes egészében e célra való felhasználása biztosított. De elutasítom azért is mert a m.kir. Belügyminister urnak 216192/VII. a. -1922 számú rendeletével szigorú kötelességévé tétetett a hat.ságnak, hogy táncmulatságot és záróra meghosszabbítást csak akkor engedélyezzenek, ha azt a jótékony és hazafiasság szempontjából indokoltnak találja, s ha arra nézve minden tekintetben biztosíték van, hogy a befolyt jövedelem nem üzleti nyereszkesedési célt szolgál.”*¹⁴

Tehát, Dobsa Antal nem indokolta meg, hogy a táncmulatság ténylegesen közösségi érdeket szolgált, valamint azt sem, hogy a befolyt összeg nem csak üzleti nyereséget termelt, hanem a köz javára vált volna.

A következő adat szintén nem szerepel az 1. számú táblázatban, viszont izgalmas, hogy egy ilyen, kissé eltérő tematikájú kérelem bekerült a táncmulatságok közé. Rényiné Kiss Piroksa, helyi tanítónő engedélyt kért arra, hogy 1924. március 30-án a diákokkal bort mérhessen, amire az alispán engedélyt adott:

¹¹ MNL CSML ML 22823/1923 – 19223.12.13.

¹² MNL CSML ML 19603.al. – 1923.12.19.

¹³ MNL CSML ML ad 6196/1924 – 1924.5.28.

¹⁴ MNL CSML ML 15355 al./1923 – 1923.09.29.

„...Kérelemnek helyt adok és megengedem, hogy a békésuti „Kis Kör” folyó hó 30-án helyiségeiben este 8 órákkor belépődij nélkül tartott műkedvelői előadás alkalmával a hallgatóságnak bort mérhessen. Miről Rényiné Kiss Piroška h. tanítónő, Makó város polgármesterét, a m.kir.államrendőrséget értesítem.”¹⁵

Az esettel kapcsolatos másik dokumentumban a polgármester azzal válaszol az alispánnak, hogy a határozatát tudomásul vette.¹⁶ Ezekon az iratokon kívül nem szerepel több információ erről az eseményről, azonban további kutatása érdekes adatokkal szolgálhat.

Az említett jótékony célú táncmulatságok igen sok kiadással jártak, és többször megesett az is, hogy ezek az alkalmak ráfizetéssel végződtek. A táncalkalmakkal kapcsolatos archívumi anyagoknál nem minden esethez tartozik elszámolásról készült dokumentum. Viszont az 1. számú táblázatban szereplő Kis Jakab Sándor által rendezett vigalomról maradtak fenn elszámolási adatok.

12249/1924 – Rácz István (1924.02.17.)

Év	Kiadás tárgya	Bevétel tárgya	Összeg (korona)
1924		Bevétel	409.000
1924	alispáni úrhoz levelemre bélyeg		8000
1924	m. kir- államrendőrség makói kapitányságához levelemre bélyeg		25000
1924	Hirdetés		13000
1924	Báli pénz		3000
1924	Engedély díj		6
1924	Rendőri díj		16200
1924	Rendőr ... ügyeleti díj		64800
1924	... ügyeleti díj		54000
1924	Rendőr ... ügyeleti díj		75000
1924			50000
1924	Forgalmiadó		12270
1924	Összesen		321876
1924		Bevétel	409.000
1924		A bevétel és a kiadás különbözete, a megmaradt pénz	87124

1924.02.13.

Év	Kiadás tárgya	Bevétel tárgya	Összeg (korona)
1924	Jegyek		14.935
1924	Zene		500.000

¹⁵ MNL CSML ML 6591a/1924 – 1924.3.27.

¹⁶ MNL CSML ML 5173/1924 – 1924.3.28.

1924	Szálloda és villany		240.000
1924	Virágdísz		55.600
1924	Takarítás		40.000
1924	Hirdetés		17.200
1924	Petróleum		13.600
1924	Engedély		122.006
1924	Forgalmiadó		31.955
1924	Összesen		1.035.206
1924		Jegy (256 db – 1 jegy: 4000 K)	1.024.000
1924		Felülfizetés	40.500
1924		Összesen	1.064.500

2. illusztráció: 1924. 01. 13-án, Kis Jakab Sándor által megrendezett jótékony célú táncmulatság kiadásai (készítette: Klima Döníz)

A Kollmann Klára és társai által rendezett jótékony célú táncmulatság ügye is kiemelési igényel:

„A makói sűrűtanyai hatrongyosi és békés úti állami iskolák tanítónőinek jótékony-célú műkedvelői előadással egybekötött táncmulatság engedélyezése iránt beadott kérelmet eredetben felterjesztem és a kérelem teljesítését a magam részéről javaslom. Jelen-tem egyben, hogy kérelmezők megbízható egyének arra, hogy a bál engedélyezése ezután előálló kötelezettségeimmel pontosan eleget tehessenek.”¹⁷

Ezt a véleményezést terjesztette fel a polgármester az alispánnak, hogy Kollmann Klára és társai engedélyt kapjanak a tervezett mulatságra. Az alispán véghatározata szerint engedélyt ad arra, hogy Klára és társai 1924. február 24-én a „Nagy Kor” helyiségben jótékony táncmulatságot rendezhessenek azzal, hogy a befolyó tiszta jövedelemből 10.000 koronát a makói Stefánia Szövetségnek, a fennmaradó összeget a „tanulmányi kirándulás alapja” javára kell fordítaniuk.¹⁸ A következő iratok meglepő adatokkal szolgáltak, két új név bukkant fel a polgármester levelében, amelyet a városi adóhivatalnak címzett: ifj. Szücs Ferenc és ifj. Gera Sándor.

„Csanád-Arad-Torontál vármegyék alispánjának 10586/1925 al. számú rendelete alapján felhívom, hogy Kollmann Klára tanítónő makói lakos által rendezett jótékony célú táncmulatságából kifolyólag ifj. Szücs Ferenc és ifj. Gera Sándor lakosoktól 227.974 koronát a legsürgősebben hajtson be. Eljárása eredményéről a legsürgősebben tegyen jelentést.”¹⁹

¹⁷ MNL CSML ML 2564/1924 – 1924.2.14.

¹⁸ MNL CSML ML 3642.al/1924 – 1924.2.18.

¹⁹ MNL CSML ML 8039/1925.

Az iraton nem szerepel dátum, viszont az iktatási számából következtethetünk, hogy 1925-ben íródott. Feltételezzük, hogy a két személy bizonyos károkat okozott a táncmulatságon, ugyanis a polgármester az alispánnak tett jelentésében egy Kollmann Klára által beadott iratot is felterjesztett, ami a táncmulatságok általános eljárásánál nem volt bevett gyakorlat:

„...Kollmann Klára és társai makói lakosok által 1924 évi február 24-én Makón rendezett jótékonycélú táncmulatság ügyében Klára által beadott jelentést melléktele kapcsán további intézkedés végett felterjesztem.”²⁰

Ezek után az alispán írt levelet a polgármesternek, amelyben a következő információk szerepeltek:

„...ha ifj. Szűcs Ferenc és ifj. Gera Sándor nem hajlandó önként kifizetni közigazgatási végrehajtást a fent nevezettek ellen haladéktalanul foganatosítsa.”²¹

Ezt követően számos irat készült arról, hogy a polgármester az alispán rendelete szerint közigazgatási végrehajtáshoz folyamodott,²² valamint, hogy a városi adóhivatal nem tudta időben a behajtást végrehajtani.²³

„...tegyenek jelentést arra vonatkozólag, hogy 1925 július hó 18 án kért jelentés óta kiadott 3 [...] miért nem tett jelentést, s mi volt az oka annak, hogy a behajtási eljárást 1925 évi június hó 15 óta befejezni nem tudta.”²⁴

A következő iratban az áll, hogy valaki az említettek nevében kifizette a rájuk szabott összeget.²⁵ Több mint másfél évre volt szükség ahhoz, hogy a jelentős bírságot rendezzék, és, hogy végül az a pénz az ínségakció javára legyen fordítva.²⁶ Számos adat hiányzik, mint például az, hogy ifj. Szűcs Ferenc és ifj. Gera Sándor mit követett el, ami miatt ekkora összeget kellett befizetniük, valamint még az is további kutatást igényelne, hogy ennek az összegnek a behajtása miért tartott ilyen sokáig, illetve, hogy ki volt az a névtelen személy, aki befizette helyettük a pénzt.

Az 1925 második fele és 1930 között keletkezett források közül egyikben sem akadunk olyan levélre, melyben a polgármester bármilyen kifogást talált volna a kérvényben, vagy a kérelmező személyében. A polgármesteri döntést felterjesztették az alispánhoz, aki egy véghatározatban értesítette a kérelmezőt, a polgármesteri hivatalt, valamint a rendőrséget arról, hogy megtartható a táncalkalom. Ezek bizonyulnak a legnagyobb forrásértékű dokumentumoknak. Az alispán véghatározatban minden esetben rögzítette a táncesemény dátumát, és, hogy melyik civil-, városi, állami szervezet, vagy akció javára fizesse be a kérvényező a városi főpénztárnál a

²⁰ MNL CSML ML 9518/1924 – 1924.6.13.

²¹ MNL CSML ML 053.al/1925 – 1925.3.31.

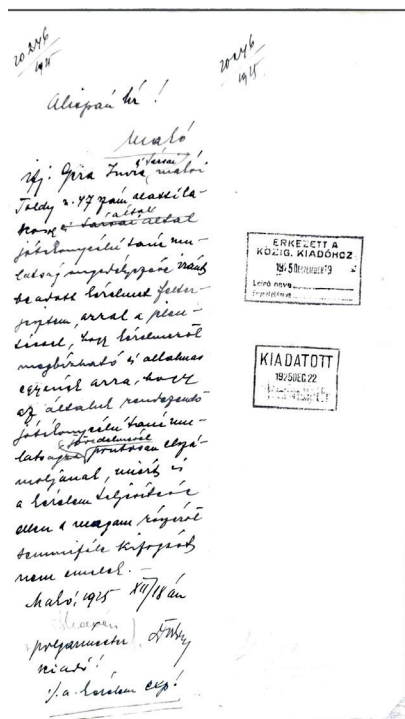
²² MNL CSML ML 8039/1925 – 1925.5.15.

²³ MNL CSML ML ad 1134/1925 – 1925. 11.14., MNL CSML ML ad 1134/1925 – 1925.09.28., MNL CSML ML ad 1134/1925 – 1925.09.04., MNL CSML ML ad 8039/1925 – 1925.8.26.

²⁴ MNL CSML ML ad11341/1925. – 1925.12.22.

²⁵ MNL CSML ML 5867/925 – 1925.12.28.

²⁶ MNL CSML ML 1237.al./1926. – 1926.1.16.

3. illusztráció: Ifj. Gera Imre és társai engedélykérelme jótékony célú táncvigalom rendezésére 1925 decemberében. (Forrás: MNL CSML ML)

táncesemény bevételeinek meghatározott hányadát. A rendelkezés a táncalkalom helyszínét nem jelölte meg minden esetben, a táncesemények záróját 1927-től rendszeresen meghatározta.²⁷ A mulatozás befejezésének időpontjai esetenként eltérnek (4; 5 és 6 óra), valamint kitűzésük indoklását sem részletezi ezen határozatokban. A zárórák hosszabbítását külön kérvényezhették, ilyen eset kétszer fordult elő. 1925. május 25-én Rontó Jánosnak 150.000 koronát,²⁸ 1927. 01. 23-án Návay Pálnak pedig 8 pengőt (100.000 korona) kellett befizetnie²⁹ az elhúzódó mulatság miatt. A táncvigalmak zárójának szabályozása nem csak helyi, de központi rendeletekhez is igazodott, és meghatározta azt az összejövetel célja: előnyt élveztek a „jótékony, emberbaráti, vallási vagy hazafias célból” szervezett események, és nem voltak támogatottak a „kocsmárosok, vendéglősök és kávéosok” táncmulatságainak záróra-hosszabbítási kérvényei, mivel ők anyagilag is érdekeltek voltak egy ilyen alkalom megszervezésében. A hosszan elhúzódó mulatság pedig az indoklás szerint züllesztően hatott a közerkölcsre, elősegítette az iszákosságot (Vámos 2023: 114).

Az alispán azon döntése, hogy a táncmulatság bevételeinek hány százalékát kell jótékony célra fordítania a szervezőnek és melyik szervezetek, vagy akciók javára, szintén nem részletezett a véghatározatokban. A fent jelzett öt évnyi időtartamban áttekintett 21 táncalkalom irataiból

²⁷ MNL CSML ML 407/19 27. al.

²⁸ MNL CSML ML ad 18041/1925.

²⁹ Számozás nélkül: Návay Pál elszámolása, MNL CSML ML 1927. 02. 01.

kitűnik, hogy hat esetben kötelezte a kérvényezőket a teljes bevétel jótékony célra fordítására,³⁰ hét esetben pedig csak a bevétel 15%-ával rendelkezett, melyeket mind a „Testnevelési alapnak” szánt. Egy esetben előfordul, hogy nem nevezi meg konkrétan a bevétel szétosztásának arányát, hanem mindössze annyit köt ki, hogy a fennmaradó összeget „részben” kihez juttassa el a kérelmező.³¹ Puskás Antal³² és ifj. Gera Imre³³ bálrendezési kérelme kapcsán külön kéréssel fordult a polgármester³⁴ az alispánhoz, hogy egy konkrét kezdeményezés, az I. világháborúban elesett makói katonák emlékműve állítására fordíthassák a táncmulatság bevételét. Ezeket a kéréseket az alispán figyelembe is vette, sőt egy esetben módosította is a már kiadott véghatározatát egy kérvény szerint.³⁵ A véghatározatokban a következőket jelölte meg az alispán a táncmulatságok bevételének kedvezményezettjeiként: Levente egyesület, Stefánia Szövetség, Testnevelési alap, makói hadiárva, Ínség akció, makói rokkantak, a világháborúban elesett makói hősök emlékműve, Diáknyomor Enyhítő Akció, rokkant alap és az Erzsébet Hadiárvaház. Az alispán különös kivételt tett Szeles Józseffel, ugyanis őt nem kötelezte a táncseménye bevételének jótékony célra fordítására.³⁶ További levelezés Szeles József táncseményével kapcsolatban nem is keletkezett, ami megerősíti, hogy nem kellett semmilyen összeggel elszámolnia. Sajnos a kivételes eset szintén indoklás nélkül maradt.

Nagyobb ünnepek alkalmára is kérvényeztek táncmulatságot, ilyen ifj. Gera Imre 1925. december 26-án, karácsony másnapján tartott bálja,³⁷ valamint Szeles József 1927. január 1-i³⁸ és Zvara Ferenc 1928-as újévi bálja.³⁹ Ezeket az Űri Kaszinóban és a Korona Szállóban, tehát reprezentatívabb helyeken rendezték.

Legtöbb, azaz négy alkalommal Zvara Ferenc fordult táncseménnyel kapcsolatos kérvénnyel a polgármester felé az 1926-1928-ig tartó időszakban. Ifj. Gera Imre pedig két alkalommal rendezett jótékony célú bált.

Az elszámolási listákból kitűnik, hogy a zenei szolgáltatás általában a báli költségvetés közel felét tette ki. A zenekarok és a zene jellegéről azonban semmilyen utalást nem tesznek. A másik jelentősebb költséget a terem/vendéglő bérlése jelentette, ezek finanszírozását a szervező állta, majd természetesen a jegyek árusításával egyenlítette ki kiadásait. A vizsgált időszak egybe esik a korona elértéktelenedésével, egyben az új fizetőeszköz, a pengő bevezetésével. Az elszámolásokból és nyugtákból a táncalkalmak költségvetése mellett kitűnik a korona elértéktelenedésének mértéke is. 1927 elején ugyanis még párhuzamosan vezették a bállok költségvetését koronában és pengőben egyaránt. Egy belépőjegy 1925-26-ban általában 20.000 koronába került, míg 1927-ben a báli részvételért 1 pengő 20-50 fillért szedtek be. 1926-ban egy ilyen

³⁰ MNL CSML ML 18721/1925; MNL CSML ML 19307/1925 al.; MNL CSML ML 24030/1925. al.; MNL CSML ML 2717 al/1926; 6533. al./1926; MNL CSML ML 25775/1925. al.; MNL CSML ML 26402./1925.al.; MNL CSML ML 17915/1926. al.

³¹ MNL CSML ML 6533. al. / 1926.

³² MNL CSML ML 18420/1925.

³³ MNL CSML ML 16235 /1925.

³⁴ MNL CSML ML A levelezésből nem derül ki egyértelműen, hogy ez a polgármester, vagy a kérelmező kívánsága.

³⁵ MNL CSML ML 25.494. al. /1925; 25775/1925. al.

³⁶ MNL CSML ML 28068/1926. al.

³⁷ MNL CSML ML 26402./1925.al.

³⁸ MNL CSML ML 28068/1926. al.

³⁹ MNL CSML ML 33934 al./1927.

volumenű táncesemény kiadása meghaladhatta a 3.000.000 koronát is, míg a következő évben ugyanilyen eseményt pár száz pengőből megvalósítottak. A fennmaradt elszámolási listákból (MNL CSML ML ad 5222 / 1926; MNL CSML ML ad 507 /1927; MNL CSML ML Návay Pál elszámolása, 1927. 02. 01.; ad 21261/ 1928;)⁴⁰ megismerhető, milyen tételeket kellett egy szervezőnek számításba vennie, majd azokkal elszámolnia. Ha a táncesemény bevétele nem haladta meg a kiadásokat, természetesen jótékony célra sem tudott ebből fordítani semmit.⁴¹ Érdekes, hogy ilyen esetek csak 1927-től kezdődően jelentek meg. 1927-ben három táncesemény is „reafizetéssel” végződött. A másik két alkalommal 1928-ban és 1930-ban tartottak olyan táncvigalmat, aminek bevételét nem tudták jótékony célra felajánlani. Ezek azért végződtek ilyen eredménnyel, mert kevesen vettek részt a tánceseményen, így a szervezők az egyetlen bevételi forrástól, a belépőjegyek összegétől estek el.

Az elszámolásokat igyekeztek határidőn belül megtenni, ha ez mégsem történt meg, a polgármester külön behívatta a kérelmezőt a polgármesteri hivatalba. Olyan eset is megismerhető a forrásokból, amikor a kérelmező, Kiss Ferenc, a sikertelen kimenetelű tánceseménye után többszöri felszólításra sem jelent meg egy „kihallgatás” ügyében a polgármesteri hivatalban.⁴²

Rontó János és Moldován Péter elszámolási jelentéseiben olvasható két, szintén kevésbé tisztázott eset, amikor is a kérelmezők „elvesztették” az elszámoláshoz szükséges iratokat, amit a polgármester szintén jelentett az alispánnak.⁴³

ÖSSZEGRÉS

Ezek a levéltéri források bizonyos szinten betekintést adnak Makó két világháború közti polgári, paraszt-polgári táncéletébe, társadalmi, gazdasági viszonyaiba egy a korra jellemző szabályrendszer keretein belül. Bár sok egyéb tánccal, táncélettel kapcsolatos adat nem ismerhető meg a feldolgozott forrásokból, kitűnő kiindulási alapot nyújt egy történeti, tánc-történeti kutatáshoz. Ezek által betekintést nyerhetünk a szűk 100 évvel ezelőtti hivatalos ügyintézés folyamataiba, megismerve azok rendszerét és hiányosságait. A forrásokban megjelenő események és gyakorlatok illeszkednek a kor hasonló céllal szervezett táncvigalmainak halmazába, így további elemzésük és kontextualizálásuk közelebb vihet nem csak a makói, de az országos helyzet megismeréséhez. A téma vizsgálatának időbeli és térbeli kiterjesztése is további kutatási lehetőségeket rejt magában.

FELHASZNÁLT IRODALOM

Dr. TÓTH FERENC (én.): Erzsébet árvaház. <https://www.makoanno.hu/subcategory.php?navid=6&navname=K%C3%B6zint%C3%A9zm%C3%A9nyek> (Letöltés ideje: 2024. 08. 29).

⁴⁰ Ezek általában a megjelölt dokumentum mellékleteként találhatóak meg egy-egy mappában. A számok tehát minden esetben az elszámolások közvetlen jelzetei.

⁴¹ MNL CSML ML 22369 / 1927; MNL CSML ML 204021 /1927; MNL CSML ML 352/1928; MNL CSML ML ad 21261/ 1928; MNL CSML ML 4172 / 1930.

⁴² MNL CSML ML ad 1488 / 1927.

⁴³ MNL CSML ML ad 18041/1925; MNL CSML ML 204021 /1927 számhoz csatolt jegyzőkönyv

FELFÖLDI LÁSZLÓ (2008): Táncos örökség. In Tóth Ferenc (szerk.): *Makó Monográfiája 3. Makó néprajza*. Makó, Bába Kiadó. 1073–1093.

KAPPANYOS ILONA (2020): „Hajlékában kell felkeresnünk őt”. A védőnői modell kialakulása. 72. *Sic Itur Ad Astra* 72. 133–152.

Magyar Katolikus Lexikon

<https://lexikon.katolikus.hu/O/Orsz%C3%A1lgos%20Magyar%20Di%C3%A1knyomorenyh%C3%adt%5%91%20Akc%C3%B3.html> (Letöltés ideje: 2024. 08. 29.)

MANHERCZ ERIKA (2021): Száz éves a testnevelési törvény. *Magyar Olimpiai és Sportmúzeum*. Online: <https://sportmuzeum.hu/2021/12/21/szaz-eves-a-testnevelési-torveny/> (Letöltés ideje: 2024. 08. 29.).

MARJANUCZ LÁSZLÓ (2004): Makó gazdasága a két világháború között. In *Makó Monográfiája 6. Makó története 1920–1944*. Makó, Makó Város Önkormányzati Képviselő-testülete. 5–122.

NÉMETH IMRE – PESOVÁR FERENC (1977): bál, báld. In: Ortutay Gyula (főszerk.) *Magyar Néprajzi Lexikon – Első kötet*. Budapest, Akadémiai Kiadó. Online: <https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-magyar-neprajzi-lexikon-71DCC/b-71FB5/bal-bald-71FF2/> (Letöltés ideje: 2024. 08. 29.).

SZOLECZKY EMESE (1996): Táncról tánra. Tűnődések egy kiállítás kapcsán. *Iskolakultúra* 6. évf. 8. sz. 132–136.

SZŐNYI VIVIEN (2019): A funkcionális szemléletű tánc kutatás elméleti és módszertani alapjai. *Tánc tudományi Közlemények* 11. évf. 1. sz. 38–47.

TÓTH FERENC (2004): A művészetek. *Makó Monográfiája 6. Makó története 1920–1944*. Makó, Makó Város Önkormányzati Képviselő-testülete. 551–718.

VAMOS ESZTER (2023): A modern táncok megjelenése Veszprémben. *Veszprémi Szemle* 25. évf. 1. sz. 110–124.

VARGA SÁNDOR (2023): *Változások egy mezővárosi falu tradicionális tánc kultúrájában*. Budapest (Magyarország) – , Kolozsvár (Románia), Hagyományok Háza – Kriza János Néprajzi Társaság (KJNT).